

Leesmotivatie van Limburgse basisscholieren

2021-2023

Onderzoek op basis van de
OnderwijsMonitor Limburg

Juni 2024

Trudie Schils
Vera Ronda
Jacqueline Charpentier
Lynn van Vugt

Leesmotivatie van basisscholieren – een inleiding

Onderzoek van Petscher (2010) laat zien dat leesmotivatie en leesvaardigheid samenhangen: hoe hoger de leesmotivatie, des te hoger de leesvaardigheid^[1]. Ook uit de internationale PIRLS studie blijkt dat basisscholieren die lezen leuk vinden, met 560 punten in het onderzoek, zeer vaardige lezers zijn, terwijl kinderen die lezen enigszins leuk vinden met 550 punten nagenoeg op het Nederlandse gemiddelde zitten. Leerlingen die lezen niet leuk vinden scoren hier met 527 punten ver onder^[2]. Onderzoek van de Onderwijsinspectie (2022) bevestigt dit beeld^[3].

Nederlanders zijn de afgelopen jaren steeds minder gaan lezen^[4]. Omdat (begrijpend) lezen één van de basisvaardigheden is en een belangrijke factor in (onderwijs)succes, benadrukt de Onderwijsinspectie hoe belangrijk het is dat leerlingen met plezier en vertrouwen blijven lezen en daartoe zoveel mogelijk gestimuleerd worden^[3].

Vanwege het belang van leesmotivatie, verzamelen we ook in de OnderwijsMonitor Limburg^[5] hierover informatie. In een vorige [factsheet](#) over leesgedrag keken we naar het aantal uren lezen buiten schooltijd: ongeveer 30 procent van de leerlingen in groep 8 geeft aan niet te lezen. Dat zagen we ook terug in een oudere [factsheet](#) waar we leerlingen in 2021 stellingen voorlegden of ze voor hun plezier lezen: ruim 30 procent geeft aan dit niet te doen. In deze nieuwe factsheet geven we een update van het beeld over leesmotivatie van leerlingen in groep 8.

In deze factsheet

In deze factsheet presenteren we nieuwe cijfers over de leesmotivatie van basisscholieren uit groep 8 voor de jaren 2021 en 2023. We presenteren informatie over:

- Leesgedrag thuis naar geslacht, opleiding ouders en regio.
- Leesattitude naar geslacht, opleiding ouders en regio.

Aan het einde van de factsheet geven we enkele aanbevelingen uit de literatuur voor de onderwijspraktijk om de leesmotivatie bij leerlingen te stimuleren.

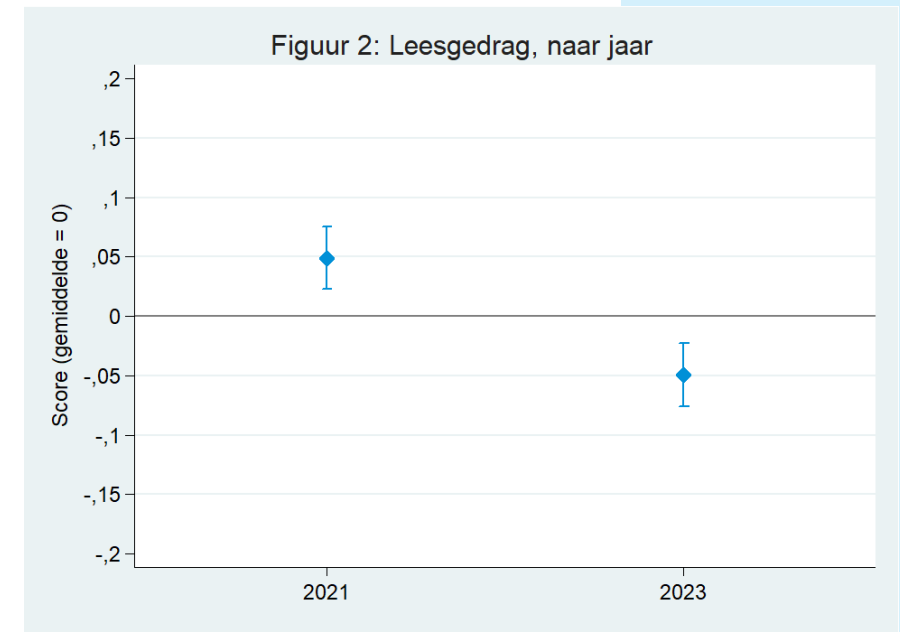
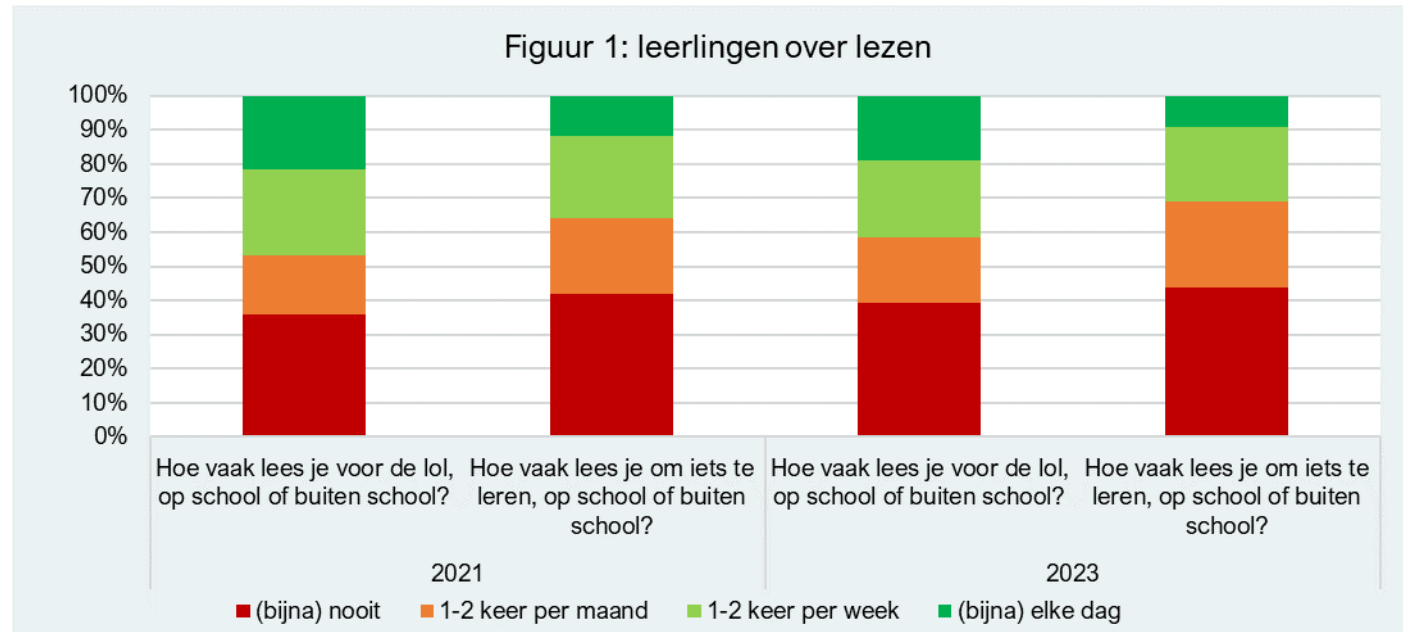
Als uw school/bestuur (basisonderwijs) heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via [deze link](#). Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen. Als u geen inlogcode heeft ontvangen, kunt u contact opnemen met Suzanne Zuidema (s.zuidema@maastrichtuniversity.nl).

Lezen: algemeen beeld

Om zicht te krijgen op hoeveel en waarom kinderen lezen, leggen we leerlingen de volgende vragen voor:

- Hoe vaak lees je voor de lol, op school of buiten school?
- Hoe vaak lees je om iets te leren, op school of buiten school?

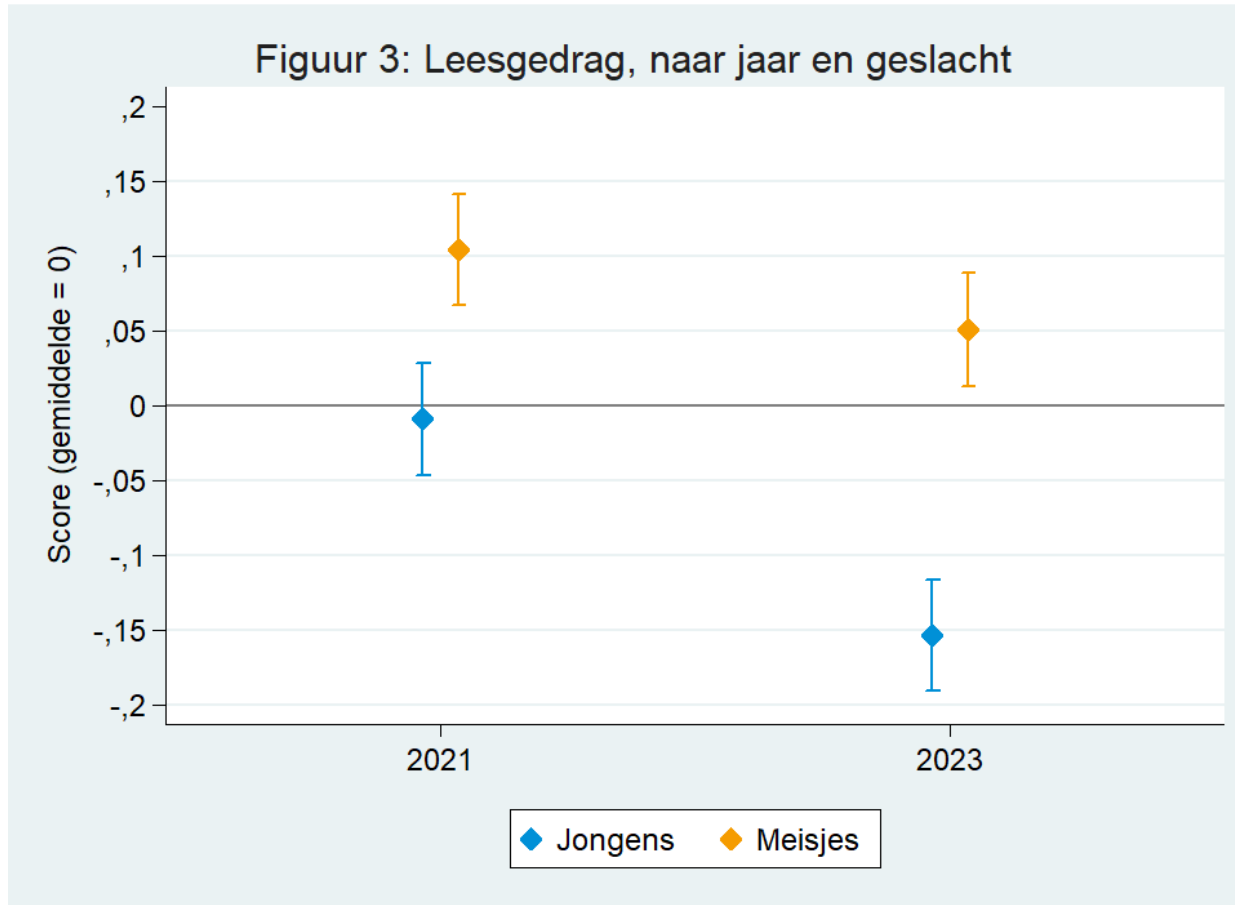
Figuur 1 laat de antwoorden zien van leerlingen in groep 8. We zien dat in 2023 iets meer leerlingen (40%) aangeven nooit voor hun plezier te lezen in vergelijking met 2021 (35%). Het aantal leerlingen dat zegt nooit te lezen om iets te leren is gelijk gebleven. De gemiddelde daling is terug te zien in figuur 2. Daar hebben we beide stellingen verwerkt in één index, die varieert van “leest nauwelijks” tot “leest vooral voor de lol”. Op deze manier krijgen we een idee van de leesmotivatie van leerlingen. De score is gestandaardiseerd met gemiddelde 0 over alle jaren, zodat interpretatie van verschillen eenvoudiger is. Op de volgende pagina’s splitsen we het leesgedrag uit naar geslacht, opleiding ouders en regio.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesgedrag naar geslacht

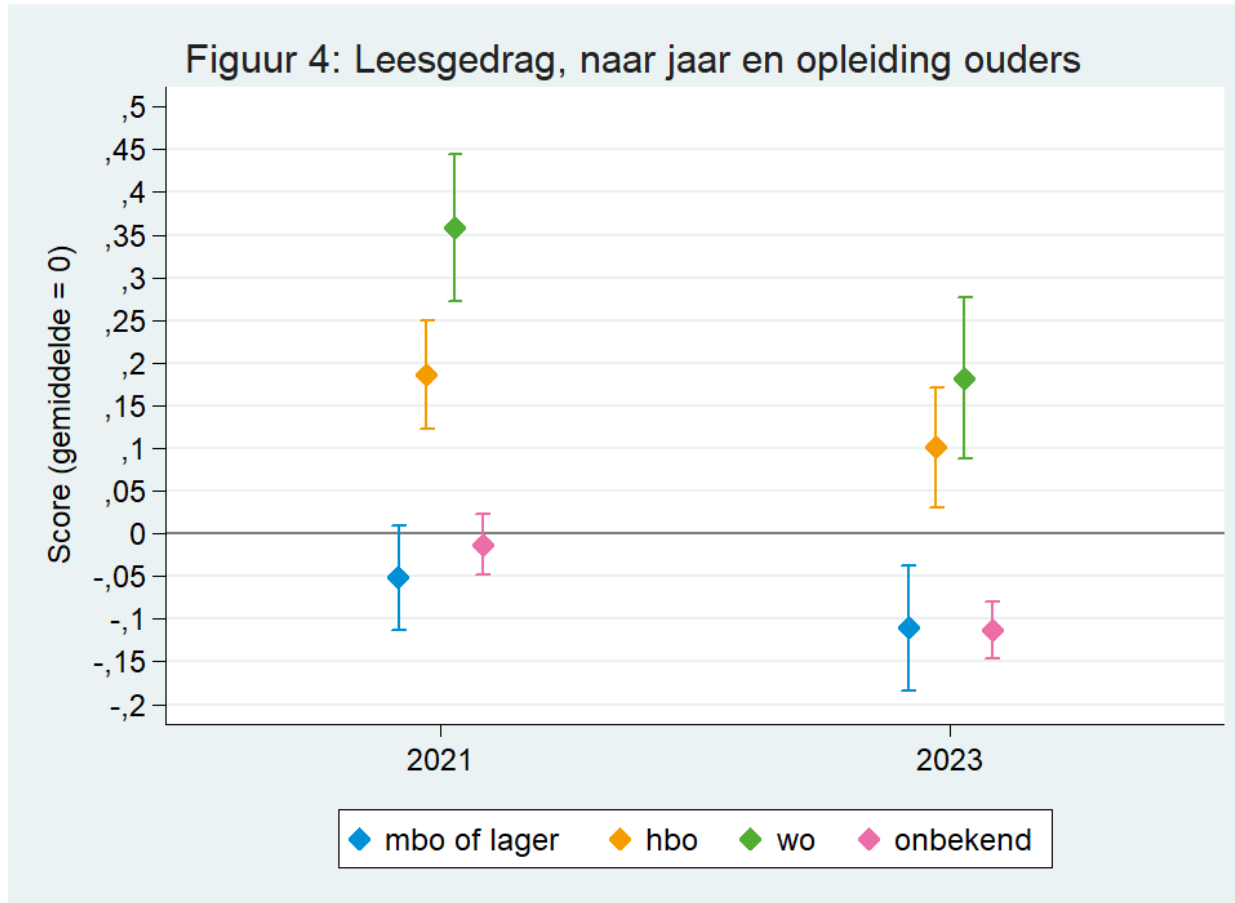
Figuur 3 laat de verschillen zien in het leesgedrag tussen jongens en meisjes. Meisjes lezen vaker voor hun plezier en dit verschil is in 2023 groter dan in 2021. Het zijn de jongens die aangeven minder vaak te lezen en voor hun plezier te lezen.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesgedrag naar opleiding ouders

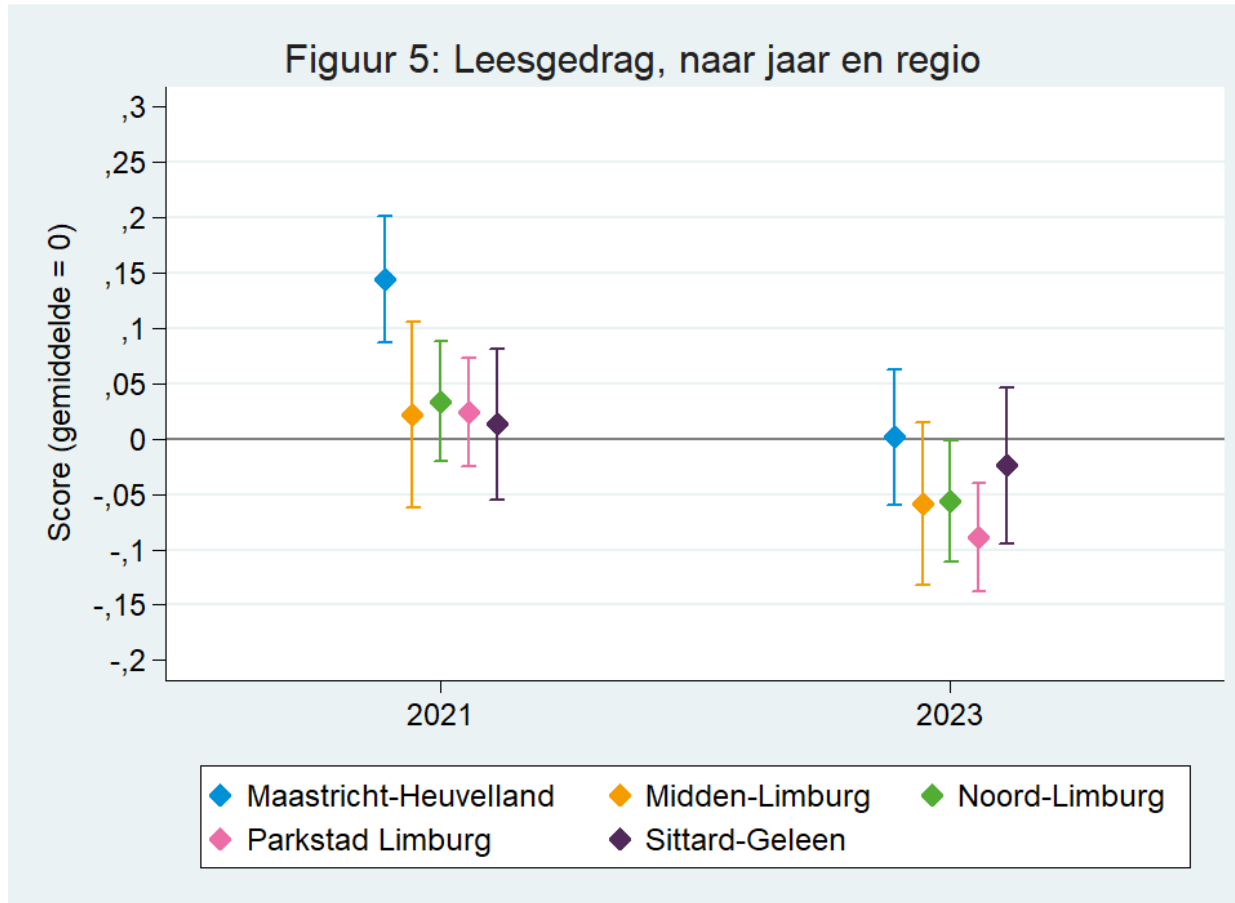
Figuur 4 laat de verschillen zien naar het opleidingsniveau van de ouders. Leerlingen met mbo-opgeleide ouders lezen het minst vaak voor hun plezier. Kinderen met wo-opgeleide ouders lezen in 2021 nog vaker voor hun plezier dan leerlingen met hbo-opgeleide ouders, maar in 2023 zien we dit verschil niet meer.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesgedrag naar regio

Figuur 5 laat de verschillen zien tussen Limburgse regio's. Leerlingen in Maastricht-Heuvelland geven in 2021 aan iets vaker voor hun plezier te lezen, maar dit verschil is in 2023 verdwenen. Verder zijn er geen verschillen te zien tussen de regio's.

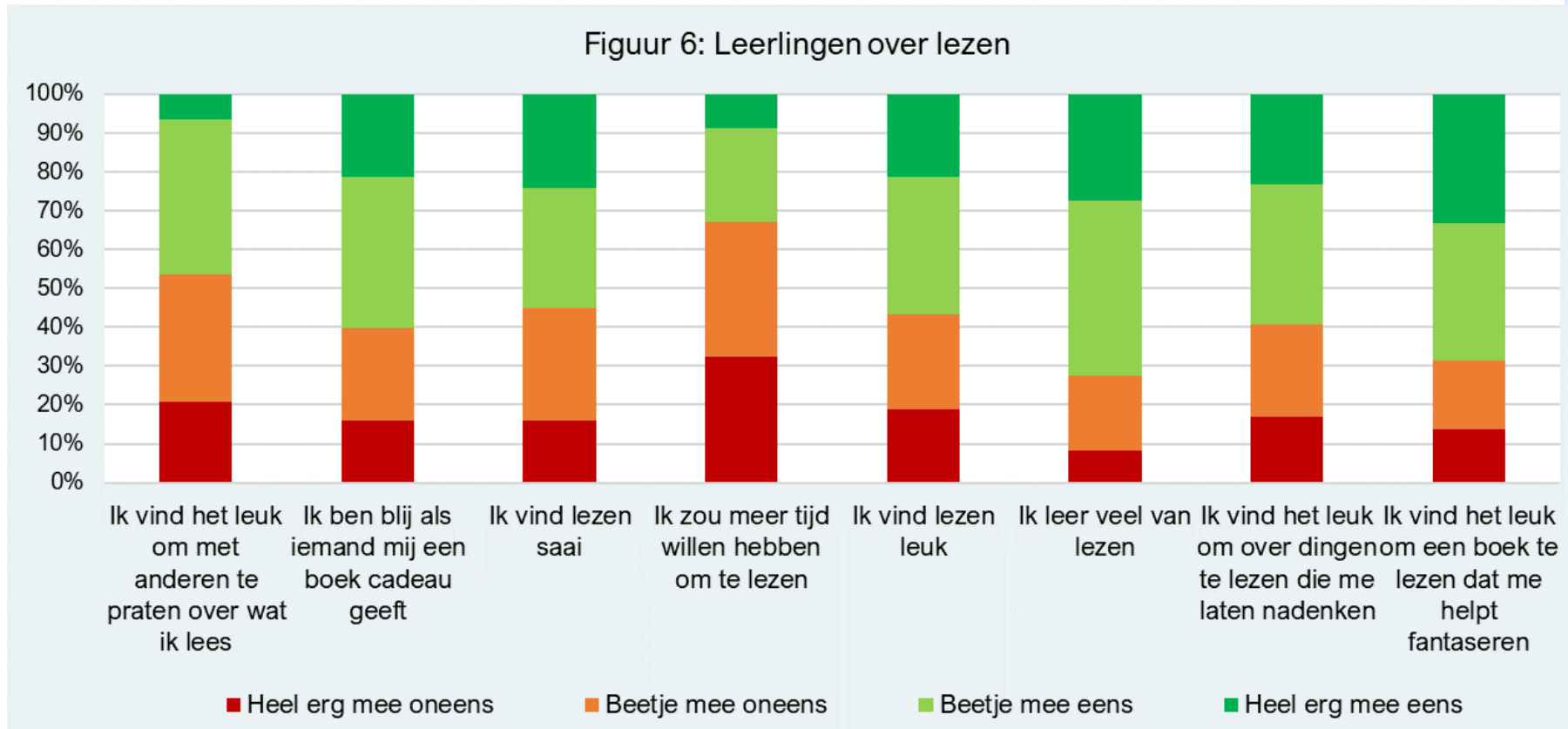

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesmotivatie

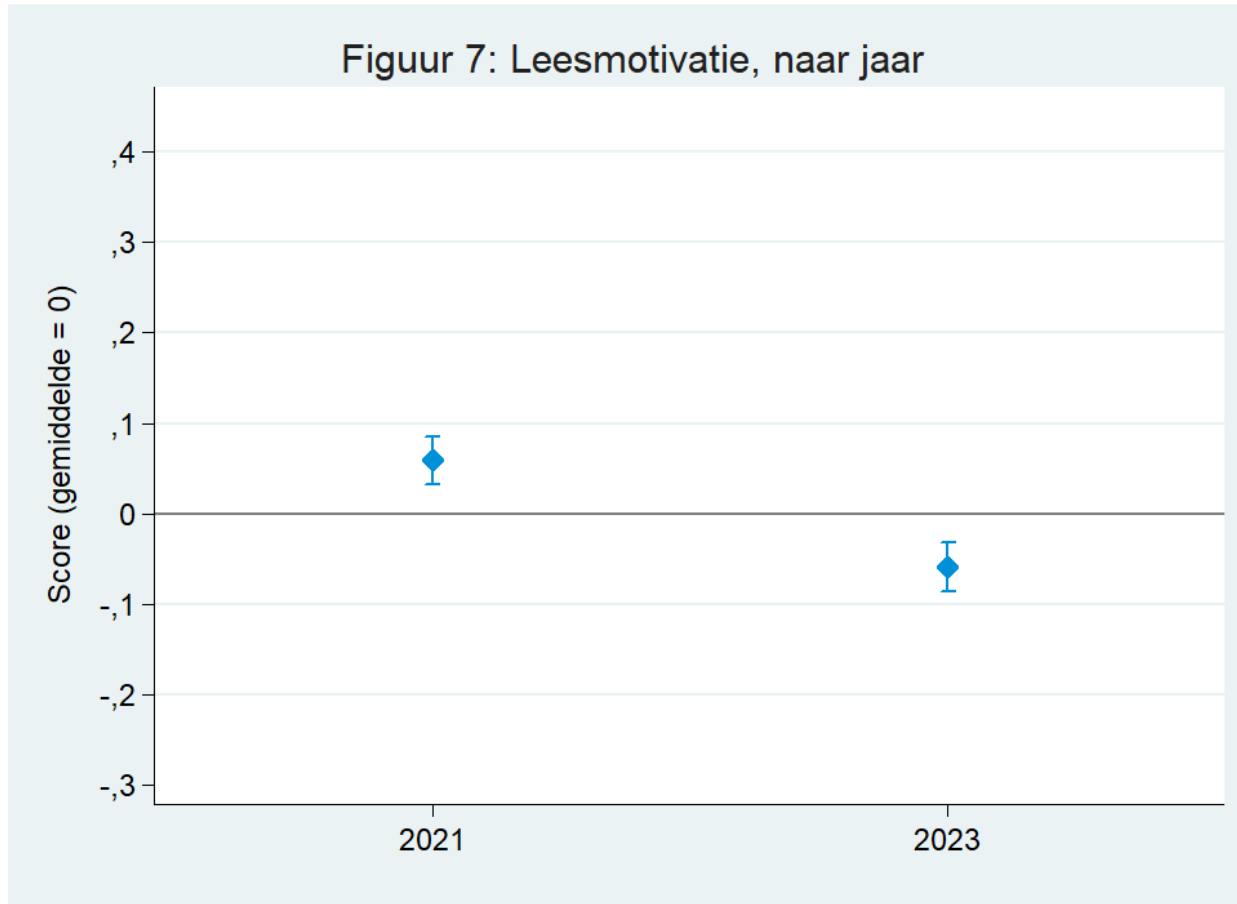
Om zicht te krijgen op de leesmotivatie leggen we leerlingen een reeks vragen voor (ontleend aan de PIRLS 2016). Figuur 6 laat deze vragen en de antwoorden zien van leerlingen die in 2023 in groep 8 zaten. Ongeveer de helft van de kinderen vindt lezen leuk en ongeveer 30 procent zou meer tijd willen hebben om te lezen. Ongeveer 70 procent van de leerlingen vindt het leuk om boeken te lezen die hen helpt te fantaseren over dingen, en ongeveer 60 procent leert graag van boeken lezen.

Op de volgende pagina's splitsen we leesmotivatie uit naar geslacht, opleiding ouders en regio. Daarbij hebben we beide stellingen verwerkt in één index, met een score van 0-1. Hoe hoger de index, hoe hoger de leesmotivatie van de kinderen.

Leesmotivatie naar jaar

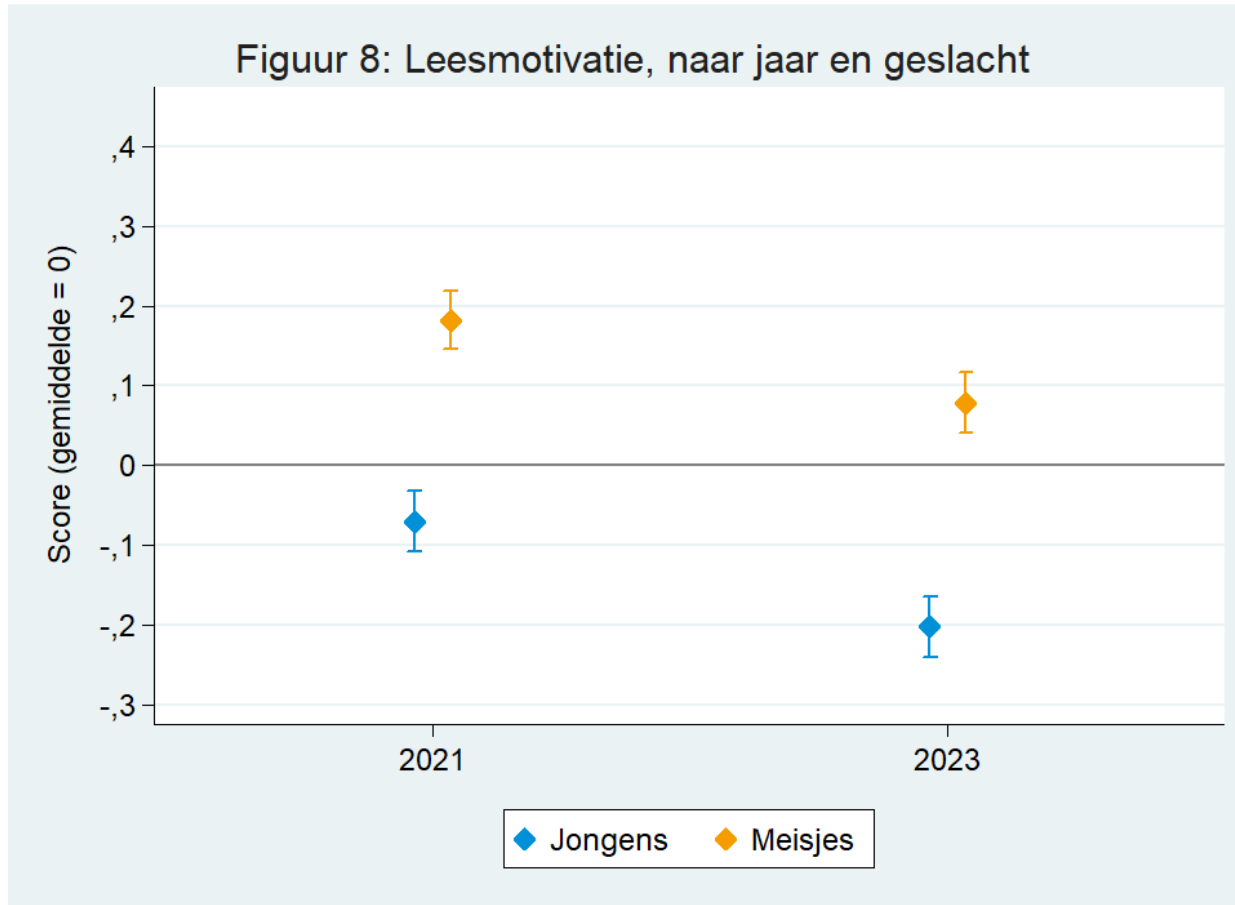
Figuur 7 laat de verschillen zien tussen 2021 en 2023 in de score voor leesmotivatie. In 2021 stelden we deze vragen voor het eerst in de OML. De leesmotivatie van leerlingen in groep 8 is in 2023 lager dan die in 2021.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesmotivatie naar geslacht

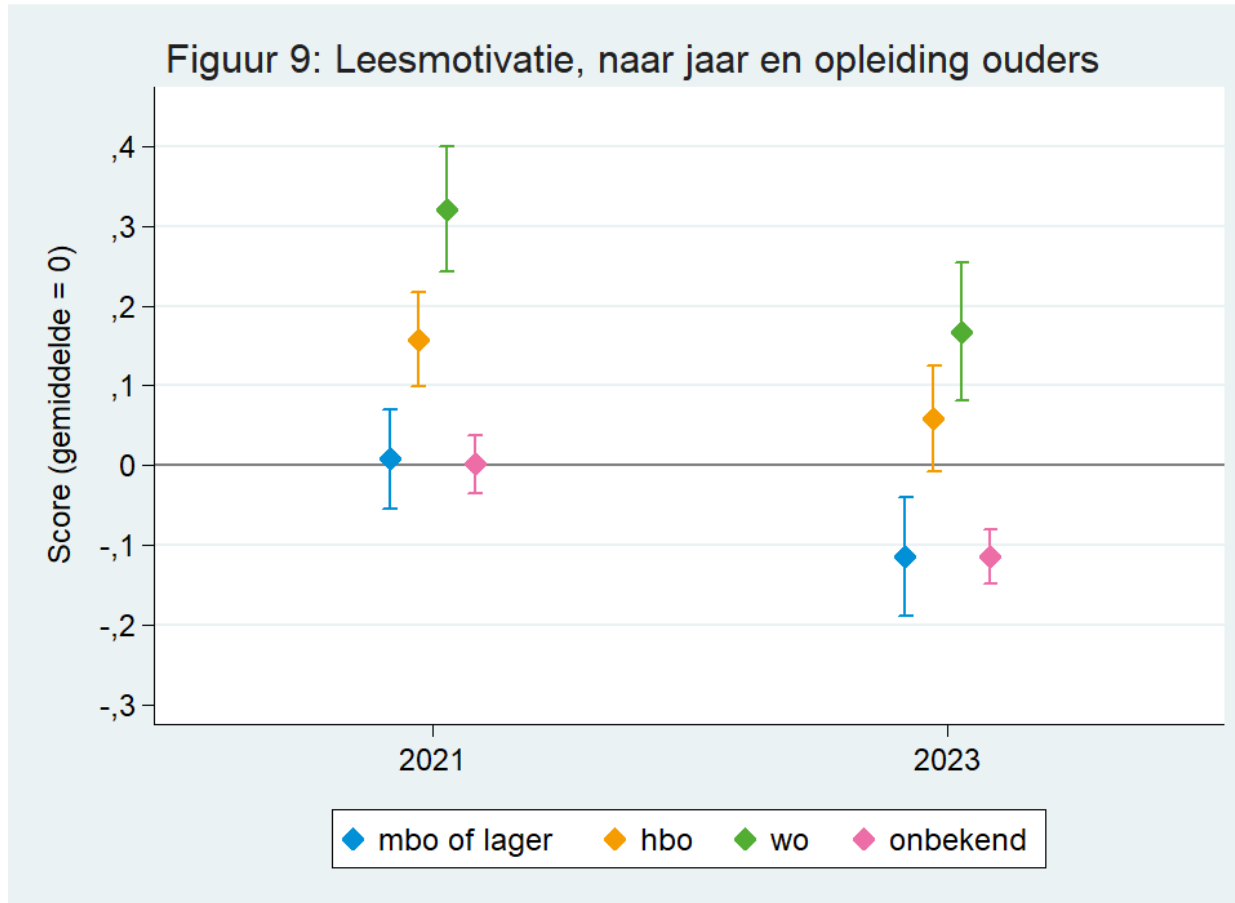
Figuur 8 laat de verschillen zien tussen jongens en meisjes in de score voor leesmotivatie. De figuur laat zien dat meisjes significant hoger scoren dan jongens. De daling tussen 2021 en 2023 is voor beide groepen significant.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesmotivatie naar opleiding ouders

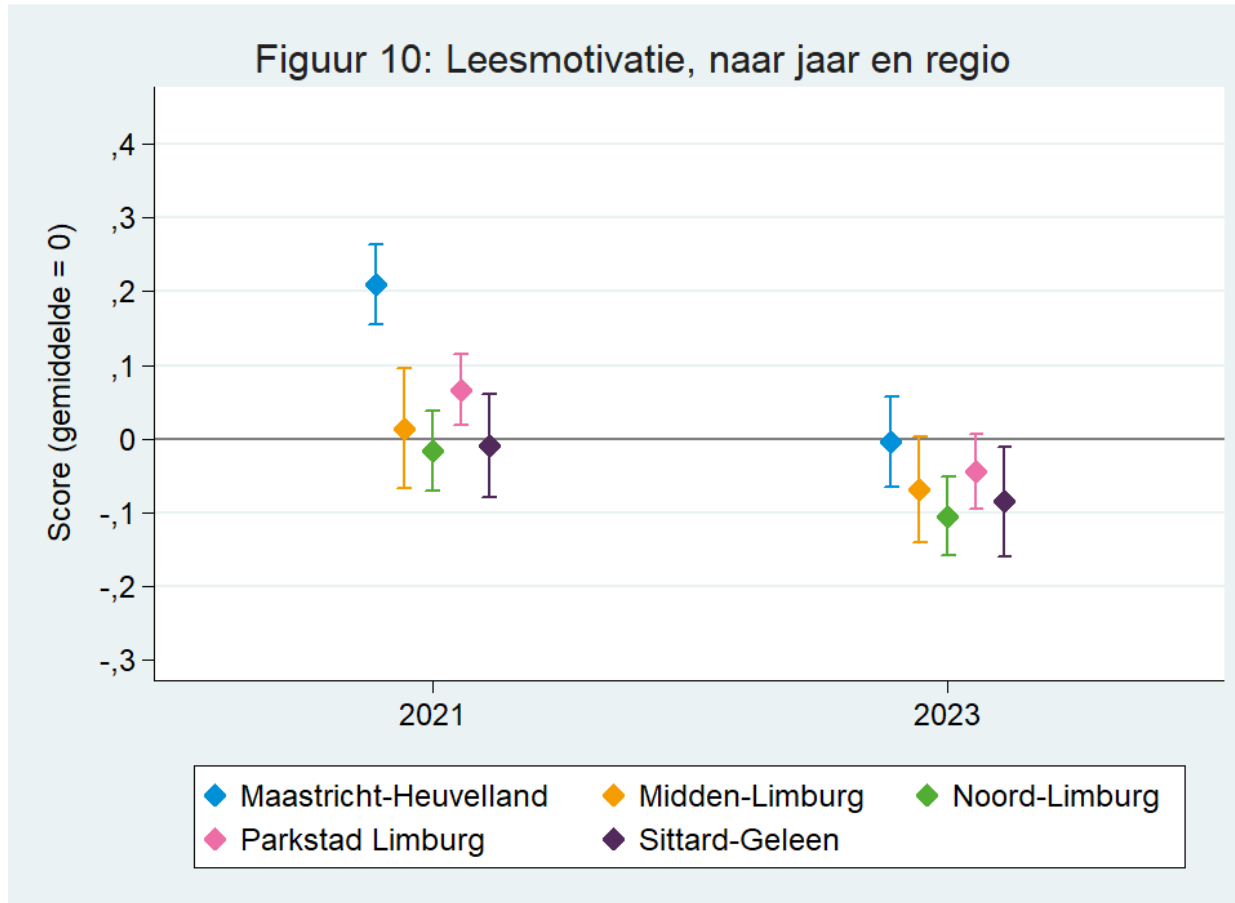
Figuur 9 laat de verschillen zien tussen leerlingen met verschillend opgeleide ouders in de score voor leesmotivatie. Kinderen met mbo-opgeleide ouders scoren significant lager. Kinderen met wo-opgeleide ouders scoorden hoger in 2021, maar in 2023 is de score gelijk aan die van kinderen met hbo-opgeleide ouders.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Leesmotivatie naar regio

Figuur 10 laat de verschillen zien tussen Limburgse regio's. Leerlingen in Maastricht-Heuvelland hebben in 2021 een hogere leesmotivatie dan leerlingen in de overige regio's, maar in 2023 zijn er geen verschillen zichtbaar tussen de regio's.

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden per jaar. De lijnen met eindmarkering tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen rondom de gemiddelden. Als deze tussen jaren niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat het om een kleine groep gaat. In de modellen achter deze plaatjes worden steeds geslacht, opleiding ouders, regio en jaar meegenomen als verklarende variabelen.

Resultaten in het kort

Algemeen

- Leerlingen in groep 8 lezen in 2023 minder vaak voor hun plezier dan in 2021, de leesmotivatie is lager.

Verschillen naar geslacht

- Meisjes lezen vaker voor hun plezier en laten een hogere leesmotivatie zien.
- Het zijn de jongens die aangeven minder vaak en voor hun plezier te lezen.

Verschillen naar opleiding ouders

- Leerlingen met mbo-opgeleide ouders lezen het minst vaak voor hun plezier en laten een lagere leesmotivatie zien.

Verschillen naar regio

- Er zijn geen verschillen tussen regio's in de mate waarin leerlingen lezen voor hun plezier.

Aanbevelingen voor de praktijk

Van Steensel ea (2016) hebben een uitgebreide studie verricht naar de effectiviteit van interventies op het terrein van lezen. Ze laten onder andere zien dat het vooral zinvol is om te investeren in programma's die de interesses van leerlingen aanspreken, die hun gevoel van autonomie ondersteunen, die inzetten op sociale interacties rond boeken, die leerlingen helpen om (beheersings)doelen te stellen en die gevoelens van competentie stimuleren^[6]. Leesmotivatie is een belangrijke voorwaarde om leerlingen meer te laten lezen.

Volgens de Onderwijsinspectie (2022) is het voor de leesmotivatie van kinderen belangrijk dat zij gefaciliteerd worden om te lezen, bijvoorbeeld door het makkelijk toegankelijk maken van boeken^[3]. Ook uit onderzoek van de Kennisrotonde (2018) blijkt dat leesmotivatie onder meer bevorderd kan worden door het aanbieden van een grote variatie van boeken, gericht op alle leeftijden binnen de school, waarbij niet alleen fictie (jeugdliteratuur), maar ook non-fictie (informatieve teksten) een grote plaats moet innemen^[7]. Daarnaast noemen zij als aandachtspunten voor het verbeteren van de leesmotivatie:

- Focussen op een dieper begrip van teksten;
- Autonomie verlenen aan de leerlingen (tekstkeuze, leesdoel en werkwijze);
- Aansluiten op de belangstelling van leerlingen;
- Gelegenheid tot samenwerking bieden bij het lezen en leren van teksten;
- Leesteksten gebruiken in het kader van meer omvattende opdrachten (werkstukken, schrijfopdrachten of exposities).

Bronnen

- [1] Petscher, Y. (2010). A meta-analysis of the relationship between student attitudes towards reading and achievement in reading. Journal of Research in Reading. - <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9817.2009.01418.x>.
- [2] Stichting lezen (2022). Leesmotivatie en leesvaardigheid gaan hand in hand. <https://www.lezen.nl/onderzoek/leesmotivatie-en-leesvaardigheid-versterken-elkaar/>.
- [3] Onderwijsinspectie (2022). Grotere leesvaardigheid bij meer lezen voor eigen plezier en meer vertrouwen in eigen vaardigheid. - <https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2022/06/08/grotere-leesvaardigheid-bij-meer-lezen-voor-eigen-plezier-en-meer-vertrouwen-in-eigen-vaardigheid>.
- [4] Sociaal Cultureel Planbureau (2018) Lees:Tijd. Lezen in Nederland - <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2018/01/18/lees-tijd/LeesTijd.pdf>.
- [5] www.onderwijsmonitorlimburg.nl
- [6] Van Steensel, R., Van der Sande, L., Bramer, W., Arends, L. (2016) Effecten van leesmotivatie-interventies: Uitkomsten van een meta-analyse. - https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Roel-van-Steensel-Reviewstudie_Effecten-van-leesmotivatie-interventies.pdf.
- [7] Kennisrotonde (2018). Wat zijn effectieve methoden voor leesbevordering in groep 4-8 van het basisonderwijs. - <https://www.kennisrotonde.nl/sites/kennisrotonde/files/migrate/335-antwoord-technisch-lezen.pdf>.